

L'AUTORITAT DE LA LLIBERTAT

• *Maria- Aurèlia Capmany (Serra d'Or), juny, 1983*

És molt fàcil parlar dels anys difícils; no ho era tant viure'ls. Però sobretot calia una gran dosi d'imaginació per sobreviure'ls. És molt fàcil dir, Ramon Aramon va salvar l'existència de l'Institut d'Estudis Catalans, però és difícil pensar que l'endemà de la derrota l'Institut ja no existia, i que calia tota la decisió, tota l'energia, tota l'audàcia del món per negar l'evidència i decidir que aquella entelèquia, sense casa, sense parets, sense llibres, continuaria existint. El pitjor que té una derrota és precisament l'acceptació definitiva de la derrota. I molts dels que es quedaven entre nosaltres van acceptar la derrota, fins i tot a favor de la catalanitat. Eren partidaris de demanar permís, de tenir paciència, de penedir-se dels pecats comesos. Ramon Aramon no va demanar permís, ni va tenir paciència, ni es va penedir de res: va decidir que la derrota no existia, va establir contacte amb Puig i Cadafalch, i va decidir continuar, com si la Història, la Gran Història, s'hagués equivocat i no calgués fer-li gaire cas. M'agrada imaginar-me que Ramon Aramon sortia de les muralles de la por i les vexacions com Enees sortia de les muralles de Troia, derrotada, carregat amb el cos enfeblit del seu pare Anquises, portant a la mà el seu fill Ascani, també dit Iul, fundador tanmateix de la *gens* Julia. És una imatge que sempre m'ha agradat, perquè amb aquesta imatge els grecs, que ho van dir tot, qui en vers, qui en prosa, expressaven així el que vol dir la continuïtat d'un poble: el vell a l'esquena, feixuc i mal de suportar, i a la mà el petit, hereu de la pròpia tenacitat. Què hauria passat si aquells dos homes, amb una cosa tan petita com és una sigla, les inicials d'aquesta cosa tan precària en el moment: L'Institut d'Estudis Catalans, haguessin decidit temptar el futur? Probablement s'hauria fos dins qualsevol institució perdonavides i un funcionari s'hauria fet càrrec de tot un munt de papers que *no haurien tingut cap interès per al funcionari*. Això, suposant que algun català penedit se sentís inclinat sentimentalment per uns mots que no tenien viabilitat pública. Vida pública, realitat normal d'una cultura és precisament el que es proposa, amb la seva labor docent, i entre altres propostes amb la fundació de la Societat Catalana d'Estudis Històrics, que funda amb Miquel Coll i Alentorn i amb Pere Bohigas, perquè no n'hi ha prou d'evitar la destrucció: cal construir si no es vol desaparèixer.

Un altre aspecte de la seva conducta m'agradaria subratllar, i és que Ramon Aramon no accepta ni tan sols l'alternativa de la clandestinitat, actua com si la seva actuació a contracorrent fos l'única legítima, i si topa amb la policia o amb les autoritats franquistes ho fa com si li possessin uns bastons a les rodes que no cal considerar ni donar-los gaire importància. En un país com el nostre, que tendim, per vici de segles, al lament i a la llàgrima, era de veure com Ramon Aramon es movia en el pis esquifit de la Gran Via com si li haguessin concedit provisional estatge al Palau Major. No parlaré dels sacrificis quotidians que això comporta, perquè sé que a ell no li agrada, però sí que vull dir de passada que ser pobre, que fer una feina no remunerada, no era gens ben vist en la depauperada Barcelona que es refeia cuitacorrents de les ferides de la guerra. En aquella societat malalta de vergonya i submissió, Ramon Aramon havia decidit que *la normalitat era ell i el seu petit entorn, molt abans que Fromm* hagués explicat amb tanta lucidesa que el consens de la majoria en una societat malalta no és símptoma de normalitat. L'Institut d'Estudis Catalans continuava, doncs, dictant la

norma amb un doble sentit, no sols perquè tenia la clau de volta de la llengua i de la seva cultura, sinó perquè existint demostrava que la anormalitat era la prepotència dels vencedors.

Mai no va perdre la noció de quin era l'àmbit exacte, la dimensió de la nostra llengua i la nostra cultura. I des d'un principi, saltant per sobre de totes les dificultats, va ser present a totes les activitats que renaixien a les Illes, al País Valencià, i, fora de l'àmbit nacional, representava la nostra Acadèmia a la Union Academique International. A nivell internacional quedava ben clar, i ben aviat, que per damunt de l'arbitrarietat, de l'absurd, existia la cadena mai no interrompuda d'una llengua i d'una cultura.

Ho he dit moltes vegades, precisament perquè he tingut la fortuna de tenir mestres excel·lents, que la gran pedagogia no es fa amb imposicions, ni a cops de dogma; es fa sobretot amb el que els escolàstics en deien moral *a fronte*, és a dir que el bon mestre camina davant teu i et fa seguir amb el seu exemple. És el mestre que he volgut explicar avui, un mestre que exercia el seu magisteri més enllà de les parets de l'escola, més enllà i també en el cor mateix de la nostra identitat. Ja sé que Ramon Aramon no necessita la meua apologia, no he dit res que no sabessin de sobres tots els que em fan l'honor d'escoltar-me però potser no és sobrer que ens ho diguem els uns als altres i, com aquells personatges meravellosos de la pel·lícula de Truffaut, pronunciem en veu alta els llibres destruïts, perquè no se'n perdi la memòria.